

GOVOR INŽ. IVICE GAŽIJA, PREDsjedNIKA HRVATSKOG
AGRONOMSKOG DRUŠTVA NA SABORU HAD-a
17. VELJAČE 1994.

Štovani skupe, dame i gospodo, drage kolegice i kolege!

Osobno sam vrlo počašćen što kao predsjednik HAD-a mogu promicati čast naše struke i dostojanstveno predstaviti znanstveno i praktično primijenjena dostignuća naših djelatnika širom nam drage i jedine države Hrvatske. Još davne 1841. godine, 24. studenog, u Zagrebu je osnovano Hrvatsko slavonsko gospodarstvo gdje su postavljeni temelji i našeg Hrvatskog agronomskog društva. Tijekom burnih povijesnih događaja u ove 153 godine postojanja, hrvatski su se agronomi okupljali na raznim lokalnim razinama u strukovnim udruženjima, specijalističkim i sličnim, ali uvijek hrvatskim i za dobrobit Hrvatske.

Ponosni smo na doprinos agronoma u gospodarskoj povijesti Hrvatske koja je bila i temelj preporodne kulturne, političke i uopće rodne samoopstojnosti. Hrvatski agronomi već po naravi svog posla široko su djelovali s narodom i za narod. Tako je još prije 152 godine pokrenut "Gospodarski list" kao jedan od najstarijih poljodjelskih listova u Europi. Taj list imao je veliku ulogu u promicanju agronomske struke, prosvjeđivanju puka i stvaranju organiziranog naroda što se odrazilo u politici i kulturi uopće.

Prije 55 godina pokrenut je časopis "Agronomski glasnik" koji izlazi bez prekida sve do danas. Isto tako u okviru HAD-a, već desetljećima izlaze časopisi "Stočarstvo", "Krmiva", "Sjemenarstvo", "Zaštita bilja" i "Fragmenta phytomedica et herbologica". Ukupna izdavačka djelatnost HAD-a zaslugom uređivačkog kolegija radi vrlo dobro te unatoč teškim uvjetima izuzetno dobro korespondira kako sa inozemnim stručnim časopisima tako i sa povezivanjem i prijenosom stručne znanosti u primjenu.

Možemo ocijeniti, a to je i mišljenje Ministarstva znanosti Republike Hrvatske da je naša stručna izdavačka djelatnost visoko ocijenjena, da smo kao društvo ponosni na kvalitetu i redovito izlaženje naših časopisa pa i ovom prilikom preporučamo našim članovima pretplatu kojom bi ujedno i podmirili svoje obveze kao članovi HAD-a. Dakle, umjesto članarine - pretplata na naše časopise.

Djelovanje naših sekcija u okviru HAD-a doprinijelo je učvršćenju ukupne organiziranosti agronoma, a i obrnuto - Hrvatsko agronomsko društvo u pomoći organizacije savjetovanja, simpozija i stručnih skupova regionalnih i širih.

Smatram da smo došli do spoznaje da jačanjem ukupnosti utjecaja Hrvatskog agronomskog društva jačamo i sekcije, a posebice mjesta na kojima struka valja

biti u vezi s drugim strukovnim udruženjima, dakle, međusektorski s odgovornim ministarstvima i Vladom, te uopće s javnošću. Držim da više neće biti potrebe za drugim agronomskim skupovima mimo HAD-a jer će se time umanjivati njihov značaj, a i važnost poruka. Dopunom Statuta i formalno ćemo izbjeći takve pojave. Objedinjavanjem nekih djelatnosti HAD- a, grupiranjem u jače sekcije, mislim da ćemo postići bolju učinkovitost. Primjeru objedinjavanja oplemenjivanja bilja i sjemenarstva, mogli bismo pridružiti rasadničarstvo da bi stručnije i s jačim utjecajem mogli sudjelovati u donošenju i zakonske regulative. Dakle, HAD će biti u službi i radu u vertikalnoj organizaciji, strukovnim sekcijama, voditi politiku njihove afirmacije, a isto tako i mrežnu organizaciju županijskih i regionalnih agronomskih društava kojima ćemo pomagati, afirmirati ih, a i štiti njihove interese na lokalnoj razini vodeći računa o komplementarnom odnosu regija kao nezaobilazni sadržaj rada našeg Društva, a u smislu integralnosti cjeline Hrvatskog agronomskog društva.

Kolegice i kolege, hrvatski se narod, a posebice mi, hrvatski agronomi, možemo dičiti činjenicom da je on među prvima u Europi razvio poljoprivredno školstvo. Križevačko gospodarsko učilište, iz 1860. godine, spada među najstarije u Europi. Agronomski fakultet u Zagrebu djeluje od prije 75 godina kao peti fakultet zagrebačkog Sveučilišta, odmah iza Teološkog, Pravnog, Filozofskog i Medicinskog. Hrvatski su znanstvenici i profesori pronijeli slavu poljodjelske znanosti i struke po svijetu. Spomenimo samo neke cijenjene kod nas i u svijetu: Gračanin, Ogrizek, Filipović, Kvakana, Tafčar, Šoštarić-Pisačić, Frangeš, Šerman, Kovačević, i u novije vrijeme: Car, Kišpatić, Paula i Vječeslav Pavlek i drugi.

HAD želi da i nadalje Agronomski fakultet u Zagrebu kao i Fakultet u Osijeku budu matice i ponos naše struke. Stoga podržavamo reorganizaciju znanstveno-nastavnog programa. Živimo u vremenu velikih i brzih promjena, globalnih turbulencija koje zahtijevaju bržu prilagodbu. Ta nova vremena s odlikama suvremenog života zahtijevaju i nove profile stručnjaka koji će udovoljiti zadaćama dinamičnog i suvremenog razvoja gospodarstva. Opći agronom koji je prošlim sustavom otjeran s fakulteta morao bi se vratiti, a ostale profile, stručnjake, valja prilagoditi stvarnim potrebama hrvatskog gospodarstva. Konačno, i fakulteti moraju stvarati ne samo stručnjake kakove traži dnevno tržište rada, već i one koji će imati viziju suvremenih potreba na kojima će počivati razvoj hrvatskog gospodarstva.

Praksa nam govori, a to je i bit naše struke, za suvremenu prilagodbu potrebni su svestranije i cjelovitije obrazovani gospodarski stručnjaci koji će na temelju bioloških, tehničkih i ekonomskih znanosti biti efikasni gospodari s možda više naglaska na zahtjevnost tržišnog gospodarstva, tehnologije i prerade poljoprivrednih proizvoda i boljim razumijevanjem za ekološke zahtjeve suvremenog života. Moramo razmišljati i programirati stručnjake s vizijom razvoja za daljnjih 10 do 30 godina unaprijed. Ovaj fakultet bio je i ostao izvorna matica hrvatske agronom-

ske znanosti i nadam se da će uskoro izaći s pravim programom da to i ostane.

Dopustite da kažem nekoliko riječi o službi primjene. Polazeći od nove strukture posjeda s naglaskom na obiteljsko farmersko privređivanje potrebno je prilagoditi transfer primjene s brzim prohodom do proizvođača. Na modelima europskih država, Austrije, Njemačke i Nizozemske, mediteranskih zemalja - za južne kulture, valja potražiti najprihvatljiviji model za naše prilike.

Od posebne je važnosti isto tako voditi računa o novonastaloj proizvodnoj strukturi, povezati prerađivačke i tržišne kapacitete koji će osiguravati opstojnost i kontinuitet proizvodnje. Još jedanput naglašavam potrebitost aktivnijeg uključivanja agronoma u probleme prerade i projektiranja tržišta jer, kako je poznato, mnogi veoma dobri proizvodni programi propali su upravo na tim segmentima. Mi ne možemo očekivati da će nam netko drugi razriješiti te probleme već moramo zahvatiti cjelovitost agrarne politike, a ne samo brigu o primarnoj proizvodnji.

Privatno vlasništvo, odnosno vlasnički titulari, pluralna demokracija i socijalna pravda, te cjelovito tržište, ostaju trajni ciljevi koje treba dokučiti u, naravno, novim uvjetima, a to znači rad i štednju što je i naša jedina mogućnost prema demokratskim načelima. U povijesti uvijek nalazimo ta dva faktora, rad i zemlju, na početku svakoga ljudskog društva; no oni ne stoje uvijek u istom međusobnom odnosu. Nekoć se naravna plodnost zemlje činila, i doista je bila, glavnim čimbenikom bogatstva, dok je rad bio kao pomoć i potporanj takve plodnosti. U naše doba sve je važnija uloga ljudskoga rada kao proizvodnog čimbenika nematerijalnih i materijalnih bogatstava; postaje, nadalje, očito kako se rad jednog čovjeka prirodno isprepliće s radom drugih ljudi. Danas više no ikada raditi s drugima, znači raditi za druge: znači raditi nešto za nekoga. Rad je to plodonosniji i produktivniji koliko je više čovjek kadar spoznati proizvodne mogućnosti zemlje i shvatiti u potpunosti potrebe drugoga čovjeka za kojega se taj rad čini.

U Republici Hrvatskoj prije ovog rata primarna poljodjelska proizvodnja sudjelovala je sa 12% u vrijednosti društvenog bruto proizvoda (DBP), a prehrambena industrija sa cca 6% u vrijednosti DBP, pa je ukupno sudjelovanje poljodjelstva i prehrambene industrije iznosilo cca 18% DBP. U razvijenim zemljama, odgovarajuće grane sudjeluju s najviše 10% vrijednosti DBP. Međutim, uz poljodjelstvo se veže još preko 30% vrijednosti DBP iz drugih grana, bilo da te grane osiguravaju inpute u poljodjelstvu ili se proizvodnja tih grana veže na poljodjelske proizvode. Stoga je poljodjelstvo osnovni inicijator gospodarstva, a posebno u Republici Hrvatskoj.

Sve razvijene zemlje imaju dogovorenu poljodjelsku politiku (iz raznih razloga) i vrlo visok sustav državnog intervencionizma, dok kod ostalih gospodarskih grana država nema tu ulogu kao kod poljodjelstva. Npr. u zemljama EZ-a poljodjelska politika stoji potrošače cca 100 mlrd ECU-a, jer imaju za taj iznos veće izdatke za hranu, nego kada bi kupovali prehrambene proizvode na svjetskom

tržištu i 30 mlrd ECU-a koji se putem proračuna EZ-a usmjeravaju na potrebe poljodjelstva. Prema navedenom samo ova intervencija (putem cijena i subvencija) iznosi preko 300 mlrd DEM. Osim toga, sve zemlje EZ-a propisuju cijene za poljodjelske proizvode (što ne čine kod drugih grana), a carinama, subvencijama i kreditnom politikom stimuliraju proizvodnju.

U bivšem komunističkom sustavu partijska ideologija na svojim kongresima davala je okvir i usmjerenje poljodjelstvu. Državni organi bili su obvezni donositi propise i provoditi te stavove i to je bila agrarna politika. Mi izražavamo zadovoljstvo što sada komunistička partija ne usmjerava poljodjelstvo. U novonastalim političkim prilikama, upravo znanost i struka moraju biti nosioci i arbitri kao i aktivni sudionici u projektiranju agrarne politike, te njezinoj provedbi donošenjem mjera i zakonske regulative. Nadamo se da već od ovog Sabora kao i odluke Savjeta Agronomskog fakulteta da se pristupi izradi "Programa razvoja agrarne proizvodnje u Hrvatskoj", što će biti i tema okruglog stola na agronomskom savjetovanju u Puli, 21. ovog mjeseca.

Republika Hrvatska sa svojim proizvodnim potencijalima može proizvesti poljoprivrednih proizvoda i nekoliko puta više nego sada. Agrarna politika mora odrediti veličinu potrebne proizvodnje, a državnim mjerama mora se osigurati optimalan način iskorištavanja svih resursa za potrebnu proizvodnju. Bez tih ćemo odrednica, ako nastavimo dosadašnju praksu mi ubrzo umjesto izvoznika postati uvoznik hrane.

Sve navedeno upućuje nas na usvajanje određene državne strategije, a kao preduvjet potrebno je zauzeti se za slijedeće:

U poljodjelstvu Hrvatske trenutno postoje veliki problemi (koje kratkoročno nije moguće riješiti), ali se na njih mora dati odgovor, kako bi se dugoročno razriješili, a to je:

a) kako provesti agrarnu reformu, odnosno smanjiti broj seljačkih imanja sa 530 000, na manji broj i povećati prosječnu veličinu seljačkog imanja sa sadašnjih 3 ha na barem 7-8 ha;

b) do koje razine smanjivati broj i veličinu velikih posjeda (bivših kombinata) budući su ti posjedi optimalno strukturirani za proizvodnju industrijskih kultura (uljarica, šećerne repe, lana, konoplje i sl.), pa bi na velikim imanjima moralo ostati organizirano barem 250 000 ha zemljišnih površina;

c) kako i do koje razine valja povećati broj prerađivača, a smanjivati pojedinačnu veličinu preradbenih kapaciteta. To bi dovelo do veće i raznovrsnije ponude roba, podizanja kvalitete i veće diverzifikacije ponude;

d) kako izgraditi nacionalnu prepoznatljivost u potrošnji (hrane), jer je to osnovni uvjet za povećanje izvoza, posebno kvalitetnih proizvoda;

e) kako stvoriti realan kapital, jer samo takav kapital može poljodjelstvu osigurati stabilnost i na kapitalu obaviti diferenciranje na sposobne i nesposobne,

dobre i slabe, perspektivne i neperspektivne.

O navedenim ciljevima nema većih dvojbi, ali se problemi pojavljuju kod izradbe i provođenja navedenog.

Kod navedenih dvojbi, koje će se rješavati i ostvarivati u dužem roku, ciljeve i operativne zahvate moramo utvrditi sada. Međutim, dvojba oko operativnog provođenja, koje nije moguće rješavati šutnjom, već samo jasnim stavom i o tome u Hrvatskoj valja postići visok stupanj jedinstva, a to je:

a) koji stupanj samoopskrbe želimo. Ukoliko želimo pokriti sve svoje potrebe (osim kave, riže, južnog voća i sl.), tada je nužno utvrditi razinu cijena, koja po našoj ocjeni ne treba biti 20% niža od inodomicilnih cijena u zemljama EZ-a (neke cijene bile bi niže i za 30-40% - žitarice, meso i sl.), a neke veće od cijena na tržištu EZ-a (ulje, šećer);

b) poljodjelstvo mora (za vrijednost godišnje proizvodnje od 5-6 mlrd DEM i uz koeficijent obrtaja kapitala 2) stalno angažirati 2,5-3 mlrd DEM obrtnog kapitala, a toliko je u ovom segmentu u ranijim godinama bilo i angažiranog bankarskog obrtnog kapitala. Međutim, poljodjelstvo veže najmanje milijardu DEM obrtnih sredstava u zalihama sezonskih proizvoda i za ulaganja u sezonsku proizvodnju. Redovita nesezonska proizvodnja i redovite nesezonske zalihe imat će kod financiranja isti tretman kao i druga proizvodnja, ali sezonsku proizvodnju i zalihe treba financirati angažiranjem posebnog proračuna za poljodjelstvo koji bi obuhvaćao:

- 400 mil DEM iz robnih rezervi (za sufinanciranje sezonskih zaliha),

- 200-250 mil DEM od uvoznih prelevmana na uvoz hrane za sezonsku proizvodnju,

- 150 mil DEM trajnog kredita kojim bi Narodna banka putem državnog proračuna kreditirala trajno i bespovratno republičke robne rezerve, a koji bi se iskoristio za sezonsku proizvodnju,

- unutar sadašnje zdravstvene zaštite seljaka u agrarni proračun unijeti ona sredstva koja se sada troše za zdravstvenu zaštitu i mirovine seljaka i sl;

c) privatizacijom i propašću kombinata seljačka proizvodnja ostaje prepuštena tržišnim oscilacijama pa je potrebno utvrditi granice u kojima će državna direkcija za rezerve popuniti tu prazninu;

d) postojeće stanje nelikvidnosti u poduzećima valja riješiti jednim dijelom i snošenjem zajedničkog tereta sa seljacima koji sada imaju, u odnosu na poljodjelska poduzeća, znatno veći stupanj likvidnosti, odnosno nemaju dugove;

e) dogovoriti ubrzano donošenje izmjena vanjskotrgovačke regulative;

f) usvojiti i obznaniti - kao i u svim drugim zemljama - da je rad prehrambene i druge prerađivačke industrije poželjan samo na temelju trošenja domaćih sirovina. Stoga dugoročno rad prerade na uvoznim sirovinama valja postepeno eliminirati i usmjeriti tu industriju na iskorištavanje samo domaćih sirovina (osim

slučajeva kakaovca, pržene kave i sl.);

g) najveće potencijalno izvozno tržište za našu poljodjelsku proizvodnju je tržište:

- BiH i
- Republike Slovenije,

pa je potrebno dogovoriti: način i putove za zadržavanje ovog potencijalno povoljnog tržišta, čija je apsorpcijska moć veća od 500 mil DEM (dogovoriti izvozne cijene, kreditiranje i sl.);

h) dogovoriti se i čvrsto se izboriti s Ministarstvom poljodjelstva i drugim institucijama da se na jednom mjestu vodi i provodi cjelokupna agrarna politika i to posebice:

- politika cijena,
- politika otkupa sezonskih roba i kreditiranje,
- carinska politika,
- kreditna politika,
- porezna politika (porez na promet i porez na katastarski prihod),
- politika čuvanja zaliha i sl;

Da bi se postigli jedinstveni ciljevi u provođenju i dogovaranju agrarne politike, predložimo osnivanje poljodjelske komore. Razvoj, politika, put prema miru, županijski ustroj, vlasnička pretvorba i sve naglašenija integracija tržišta diktiraju izvornu poziciju sektorskih komora, tj. strukovnih, a to znači punu autonomiju poslovanja, bolju međusektorsku koordinaciju s industrijom, trgovinom i drugim institucijama i širok regionalni razmah na cehovskom principu. Zahtjev temeljimo i na Zakonu o trgovačkim društvima koji stupa na snagu 1.1.95. godine, koji je nov duhom, ali i izrijeком (čl. 583 i 584), te prihvaćajući njegove intencije, a i razloge, mislim da moramo oblikovati i osnovati hrvatsku poljodjelsku komoru i to na načelima usmjeravanja rada:

- znanstvenih institucija koje se bave primjenom znanstvenih dostignuća,
- Poljoprivrednog centra Hrvatske,
- Hrvatskog poljoprivrednog zadružnog saveza,
- Poslovnih zajednica sadašnjih dioničkih društava (kojih sada u Zagrebu ima 12),
- agrarnih fondova i
- međusektorskog usklađivanja interesa poljoprivrede s industrijom, trgovinom i drugim strukovnim asocijacijama.

Dogovoriti s INOM da aktualna nelikvidnost ne smije dovesti u pitanje sjetvene radove i potrebnu gnojidbu (niti smanjivanje površina, niti manju gnojidbu i utrošak zaštitnih sredstava).

Predloženim nije obuhvaćen problem ratnih šteta, problem povrata imovine i sl. Ta pitanja su važna, ali se navedeno može donijeti i bez tih elemenata.

Navedene dileme - a i navedene - valja najprije pretresti i dogovoriti u

HAD-u, odnosno novoustrojenoj hrvatskoj poljodjelskoj komori, kako bi se temeljem zauzetih stavova stručna služba mogla zalagati za rješenja problema koji su gore navedeni. Bez jasnih odgovora na naprijed navedeno, sve što se poduzima može svakome izgledati upitno i nesvrshodno.

Drage kolegice i kolege, sve vas pozivam na još aktivniju suradnju u Hrvatskom agronomskom društvu, kako u vertikalnom ustrojstvu rada naših sekcija, tako i u organizaciji županijskih, regionalnih i općinskih podružnica i ogranaka Hrvatskog agronomskog društva, da bismo organizirani mogli učinkovito i dostojno promicati našu struku, a time dati još i veći doprinos za blagostanje i izgradnju naše nove demokratske Hrvatske. Poznavanje struke zavidnog stupnja znanstvene razine, kao i oko 5 600 agronoma u državi Hrvatskoj predstavlja ogromnu snagu koju je potrebno organizirano aktivirati i uključiti u potrebe stvaranja nove gospodarske civilizacije. Radi nas, naše struke, naših obitelji, gradimo i stvarajmo novu europsku civilizaciju, jer samo stvaranjem blagostanja, Hrvatska nam može biti lijepa i sretna.